

Observatorium
Krediet en
Schuldenlast

Memorandum

Federale en regionale verkiezingen van 9 juni 2024

Op federaal niveau

1 Economische kwetsbaarheid bestrijden

p. 7

- Analyseren of een verhoging van de sociale minima tot de armoedegrens en een eenvoudiger toegang tot sociale rechten haalbaar zijn;
- Ervoor zorgen dat het grote publiek relevante en duidelijke informatie krijgt over de bestaande diensten en sociale rechten met oog voor de digitale kloof en een gelijke en daadwerkelijke toegang tot alle administratieve diensten;
- Nagaan of een burgerlijk faillissement voor insolvente personen met een te hoge schuldenlast haalbaar is.

2 Overmatige schuldenlast nog beter voorkomen, o.a. door financiële vorming

p. 8

- Ervoor zorgen dat de inspanningen, de beleidskeuzes en de acties van de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten om overmatige schulden te voorkomen, coherent en gecoördineerd gebeuren en dat er ook financiële vorming komt;
- De impact evalueren van de middelen om overmatige schulden te voorkomen, niet alleen bij het grote publiek, maar ook bij (zeer) jonge mensen, en deze indien nodig versterken;
- De jeugd bewust maken van het gevaar van overmatige schulden en het belang van financiële vorming (een budget opstellen, sparen, je projecten financieren, van je rechten gebruikmaken...) via allerlei communicatiekanalen (online, op school, via de sociale netwerken, overheidsdiensten...) en financiële vorming in elke levensfase aanmoedigen.

3 De schuldvorderingsprocedures verbeteren

p. 9

- Minnelijke invordering
 - De plafonds voor de schuldivorderingskosten¹ naar beneden bijstellen, zowel voor de forfaitaire schadevergoeding als voor de rentevoeten voor consumenten die een schuld te laat betalen;
 - De aanrekeningsregels voor de betalingen aanpassen door vast te leggen dat elke gedeeltelijke betaling eerst van de hoofdsom, dan van de intresten en pas in laatste instantie van de kosten moet worden afgetrokken.
- Gerechtelijke invordering
 - De kosten beperken die een gerechtelijke invordering met zich meebrengt door:
 - de tarifiering voor de akten die gerechtsdeurwaarders stellen, volledig herzien en ze naar beneden bijstellen;
 - het aantal uitvoeringsakten beperken die in één invorderingsdossier kunnen worden gesteld;
 - Overbodige invorderingsmaatregelen ten laste van onvermogende personen voorkomen door:
 - een insolventiebericht in het Centraal bestand van berichten van beslag op te nemen en hiervoor wettelijke criteria vast te leggen;

¹ Bepaald in artikel XIX.4 van het Wetboek van economisch recht.

- het pv van onvermogen bij een roerend beslag verplicht maken wanneer de waarde van de goederen de procedurekosten niet dekt en een deel van de schuld er niet mee kan worden terugbetaald.

4

De minnelijke schuldbemiddeling verbeteren

p. 12

- Het statuut, de opdrachten, de bevoegdheden en de verplichtingen van de bemiddelaar, van de schuldenaar en van de schuldeisers wettelijk vastleggen.
- De bestaande bemiddeling bij minnelijke invorderingen versterken (zonder een nieuwe procedure te creëren), met name door:
 - een uitstel in te voeren dat de schuldeisers verplicht om een invordering voor een bepaalde periode op te schorten, op voorwaarde dat de schuldenaar dit wenst en enkel in bepaalde gevallen;
 - een magistraat de mogelijkheid te geven om een ‘minnelijke’ regeling op te leggen aan schuldeisers die een redelijk terugbetalingsvoorstel weigeren te aanvaarden, op voorwaarde dat de schuldenaar dit wenst en enkel in bepaalde gevallen,.

5

De procedure van collectieve schuldenregeling verbeteren

p. 13

- De duur van de collectieve schuldenregeling inkorten en de voorwaarden versoepelen om van een volledige kwijtschelding te kunnen genieten;
- De schuldenaar en zijn gezin een bemiddelingsvergoeding garanderen zodat zij fatsoenlijk kunnen leven;
- De schuldenaar tijdens de procedure beter inlichten over zijn rechten en plichten en een efficiënte en snelle procedure invoeren om conflicten tussen de schuldenaar en zijn gerechtelijke bemiddelaar te regelen;
- De gegevens van JustRestart ophalen en analyseren voor statistische en onderzoeksdoeleinden en om het overheidsbeleid te sturen.

6

Het consumentenkrediet en het hypothecair krediet verbeteren

p. 14

- Consumentenkrediet:
 - Het principe wijzigen dat consumentenkredietcontracten nooit kunnen worden aangepast en de schuldeiser de mogelijkheid bieden om de verschuldigde maandelijkse betalingen op verzoek van de consument aan te passen nog voor er sprake is van betalingsproblemen;
 - Het wettelijk kader voor de niet-betaling herzien waardoor er een einde komt aan het contract (ontbinding);
 - In het raam van de migratie van CKP naar BECRIS de hergroepering van kredieten monitoren om ervoor te zorgen dat dit product leners geen problemen bezorgt.
- Hypothecair krediet / consumentenkrediet:
 - De aanrekeningsregel voor betalingen, zoals bepaald in het Wetboek van economisch recht, in geval van ontbinding van het kredietcontract omzetten in een algemene toepassingsregel voor elke betaling, zelfs als er geen opzegging is gebeurd;
 - De verjaringstermijn voor schulden inkorten tot vijf jaar voor het kapitaal en twee jaar voor de interesten.

7

Ervoor zorgen dat er elk jaar (in dezelfde periode) vergelijkbare, actuele en geaggregeerde gegevens over (problematische) schulden van de particulieren voor de belangrijkste budgetposten beschikbaar zijn.

p. 16

8

Ervoor zorgen dat de overheid een onafhankelijk organisme ter beschikking krijgt dat advies kan geven bij de ontwikkeling en de evaluatie van het beleid inzake financiële diensten, schulden en overmatige schulden.

p. 17

De federale financiering van het Observatorium herstellen die twaalf jaar is toegekend aan deze onafhankelijke instelling die zich bezighoudt met studies en onderzoeken naar de federale materies krediet, financiële diensten aan particulieren en een te hoge schuldenlast.

Op regionaal niveau

1

Een kader creëren voor budgetbegeleiding en budgetbeheer (statuut, opdrachten, bevoegdheden en verplichtingen), er specifieke financiële middelen en human resources in opnemen en de burger een actuele lijst ter beschikking stellen van de diensten die deze hulp aanbieden.

p. 19

2

De schuldbemiddelingsdiensten voldoende middelen toekennen, met name door de dossiers te herwaarderen die nu geen subsidies krijgen.

p. 20

Contactpersoon

Caroline Jeanmart, sociologe en directrice
c_jeanmart@observatoire-credit.be, 0478.10.00.24

Het Observatorium Krediet en Schuldenlast, een door de overheid erkende wetenschappelijke instelling, is al bijna dertig jaar gespecialiseerd in thema's zoals krediet en overmatige schulden. Twee bijzonderheden zijn typisch voor de vzw. Enerzijds is de raad van beheer zodanig samengesteld dat de objectiviteit van de studies en de onderzoeken kunnen worden gegarandeerd. De kredietverstrekkers, de Nationale Bank, de schuldbemiddelingssector en de consumentenverenigingen zijn allemaal vertegenwoordigd. Anderzijds is er het multidisciplinaire team (een econoom, juristen, een socioloog die zich met preventie bezighoudt), dat tot kruisanalyses van verschillende thema's komt die elders vaak apart worden benaderd.

Inleidende opmerkingen

Om (overmatige) schulden bij gezinnen te voorkomen en efficiënt te bestrijden moeten deze aanbevelingen in hun geheel worden bekeken. De laatste jaren zijn er vooral geïsoleerde maatregelen (aanpassing van de lijst met niet voor beslag vatbare goederen, de procedure voor de gedwongen verkoop van goederen in onverdeeldheid, de minnelijke invordering van schulden van consumenten, een bovengrens aan de intresten en de schadevergoedingen bij te late betaling...). Maar we moeten toch vaststellen dat deze afzonderlijke maatregelen – zelfs al verbeteren ze de situatie van schuldenaars in nood voor een deel – helemaal geen **duurzame oplossing** voor te hoge schulden zijn.

Als armoede een van de oorzaken is, dan zijn de procedures om te hoge schulden aan te pakken niet geschikt om daar iets aan te doen. De strijd tegen armoede vraagt om specifieke maatregelen die afwijken van de maatregelen om te hoge schulden te bestrijden. Ze beginnen met name met een verhoging van de minimuminkomsten tot boven de armoedegrens. Het is belangrijk dat de politieke beleidsvormers ook insolvente families en personen beschermen als ze schulden moeten maken om de allernoodzakelijkste levensbehoeften en diensten aan te schaffen.

Hieronder leggen we uit waarom het noodzakelijk is om economische kwetsbaarheid te bestrijden en financiële vorming te bevorderen. Maar zoals het nutteloos is om een pleister op een houten been te plakken, zo is het ook nutteloos om iemand te leren hoe hij een budget moet beheren en de financiële producten en diensten onder de knie te krijgen... Als die persoon al amper in de eigen levensbehoeften of die van zijn of haar gezin kan voorzien.

**Op federaal
niveau**

1

Economische kwetsbaarheid bestrijden

Structureel onvoldoende inkomsten om in de levensbehoeften van een gezin te voorzien, werd en wordt de laatste jaren zeker door schuldbemiddelingsexperts als een van de belangrijkste katalysatoren voor te hoge schulden beschouwd².

De gezondheids crisis, de overstromingen, de geopolitieke crisis, de inflatie en de energiecrisis hadden en hebben invloed op het gezinsbudget. Sommige huishoudens merken dat hun financiële problemen verergeren; andere gezinnen, van wie het budget vroeger in evenwicht was, zitten nu met problematische of zelfs overmatige schulden.

Een nieuw publiek is financieel kwetsbaar geworden. Mensen die dat eerder niet nodig hadden, zoals werkende mensen, zelfstandigen, jongere die aan hun actieve leven beginnen... doen nu wel een beroep op de sociale zorg, de voedselhulp en de schuldbemiddelaars. Andere profielen die vroeger al vragende partij waren, kloppen nu vaker aan: gezinnen met meerdere inkomsten, die een beslag willen voorkomen, eenoudergezinnen en deeltijdse werknemers³.

De zware financiële problemen hebben bij sommige gezinnen alleen maar te maken met het feit dat ze de doorlopende kosten (energie, gezondheidszorg, huisvesting...) ⁴ niet meer kunnen betalen.

Bovendien kennen veel van die mensen hun rechten niet en weten ze al evenmin bij welke personen of diensten ze moeten aankloppen om **concrete hulp** te vragen. Omdat ze de voorgestelde diensten niet kennen, weinig of slecht advies krijgen, niet opgewassen zijn tegen de complexe stappen die ze moeten ondernemen, van het kastje naar de muur worden gestuurd, reageren ze niet of te laat. Daar komt nog eens bij dat een aantal actoren (administraties, schuldeisers, hulpdiensten...) steeds moeilijker bereikbaar zijn, de wachtlijsten voor bepaalde diensten langer worden, en dat de groeiende digitalisering de digitale kloof steeds dieper maakt⁵ en ervoor zorgt dat een groter deel van de bevolking geen gebruik (meer) maakt van zijn rechten en sociale hulpdiensten.

‘Insolvente’ mensen met overmatige schulden hebben geen kapitaal om hun schuldeisers terug te betalen. De minnelijke schuldbemiddeling en de collectieve schuldregeling zijn ongeschikt voor deze profielen, tenzij de schulden volledig worden kwijtgescholden, maar daar hangen voorwaarden aan vast en ze worden ook zelden toegepast. Een **burgerlijk faillissement** zou volgens ons een oplossing kunnen zijn die deze mensen kan helpen om hun schulden kwijt te schelden, naar het voorbeeld van het faillissement voor bedrijven, wat voor hen een nieuwe start zou kunnen betekenen.

² Jeanmart C., 2019, Les ménages en situation de surendettement : Profil, endettement et éléments déclencheurs des difficultés financières, Observatorium Krediet en Schuldenlast.

SAM, 2024, Het profiel van huishoudens in schuldhulpverlening 2023, Onderzoeksrapport.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er geen enkele statistiek beschikbaar.

³ Dehon E. et Jeanmart C., 2022, "Où sont les surendettés ?" Analyse du faible recours à la médiation de dettes amiable ou judiciaire en période de crise en Belgique, Observatorium Krediet en Schuldenlast.

⁴ Een voorbeeld: in 2023 had 28,4% van de mensen die een collectieve schuldbemiddeling kregen, een schuldenlast die enkel bestond uit schulden die te maken hadden met levensnoodzakelijke kosten (energie, gezondheidszorg, belastingen, telefonie...), met uitsluiting van elke mogelijke kredietenschuld.

Bron: NNB, 2024, Statistieken 2023 van de Centrale voor kredieten aan particulieren, NBB, Brussel, p. 49.

⁵ Faure L., Brotcone P., Vendramin P. & Mariën I., 2022, Barometer Digitale Inclusie 2022, Koning Boudewijnstichting.

Aanbevelingen:

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- analyseren of een verhoging van de sociale minima tot de armoedegrens en een eenvoudigere toegang tot sociale rechten haalbaar zijn;
- ervoor zorgen dat het grote publiek relevante en duidelijke informatie krijgt over de bestaande diensten en sociale rechten met oog voor de digitale kloof en een gelijke en daadwerkelijke toegang tot alle administratieve diensten;
- nagaan of een burgerlijk faillissement voor insolvente personen met een te hoge schuldenlast haalbaar is.

2

Overmatige schuldenlast nog beter voorkomen, o.a. door financiële vorming

Door overmatige schuldenlast te voorkomen krijg je invloed op de hefboven die de financiële problemen van individuen kunnen beïnvloeden. Daarmee willen we proberen om terugkerende financiële problemen, met lastige en dure gevolgen voor de maatschappij, te voorkomen of terug te dringen. Het voorkomen van overmatige schulden is een middel om dat doel te bereiken en kost minder dan de bestrijding van overmatige schulden. Twee oorzaken van een overmatige schuldenlast waarop preventie een impact kan hebben, zijn een gebrekkige financiële cultuur (financiële vorming), maar ook het institutionele kader (bescherming van de consument)⁶.

Gesubsidieerde actoren zijn op het hele grondgebied actief om te hoge schulden te helpen voorkomen, niet alleen voor het grote publiek, maar ook voor jongeren zodat zij de nodige kennis en kritische geest kunnen verwerven om hun budget optimaal te beheren, de juridische gevolgen te begrijpen, de mogelijke aansprakelijkheid in te schatten en hun behoeften duidelijk te bepalen... Deze acties worden niet **geëvalueerd** en het is dus onmogelijk om hun reële impact op de bevolking in te schatten.

Daarmee komen we meteen ook bij de vraag wat wordt bedoeld met een ‘betere preventie’. Want in België zijn talloze actoren bezig met het voorkomen van een te hoge schuldenlast, maar geen enkele studie geeft aan welke preventieve ingrepen het best geschikt zijn voor bepaalde bevolkingsgroepen.

Daarnaast stelt zich de vraag van de **financiering**. In principe financiert de overheid de preventie: weten of de publieke middelen optimaal worden ingezet, is cruciaal. Weten of de overheid duurdere, maar efficiëntere preventieve ingrepen zou moeten financieren, is al even essentieel.

De **wetgever** moet zijn rol spelen in het voorkomen van overmatige schulden door de consument door middel van wetgeving die bepaalde praktijken omkadert, te beschermen. Zo kreeg het Wetboek van economisch recht (WER) een boek XIX dat de schulden van de consument omkadert en de manier reglementeert waarop een schuldeiser een onbetaalde factuur

⁶ Dehon E., 2024, *Prévention et traitement du surendettement en Wallonie. Rapport d'évaluation. 2022-2023*, Observatorium Krediet en Schuldenlast, p. 60-70.

mag invorderen. Dit is alleszins een stap in de goede richting. Maar deze aanbevelingen tonen aan dat er nog verschillende hiaten moeten worden gedicht en dat hervormingen noodzakelijk blijven.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- ervoor zorgen dat de inspanningen, de beleidskeuzes en de acties van de federale overheid en de gemeenschappen en de gewesten om overmatige schulden te voorkomen, coherent en gecoördineerd gebeuren en dat er ook financiële vorming komt;
- de impact evalueren van de middelen om overmatige schulden te voorkomen, niet alleen bij het grote publiek, maar ook bij (zeer) jonge mensen, en deze indien nodig versterken;
- de jeugd bewust maken van het gevaar van overmatige schulden en het belang van financiële vorming (een budget opstellen, sparen, je projecten financieren, van je rechten gebruik maken...) via allerlei communicatiekanalen (online, op school, via sociale netwerken, overheidsdiensten...) en financiële vorming in elke levensfase aanmoedigen.

3

De schuldvorderingsprocedures verbeteren

a. Minnelijke invordering

De minnelijke invordering wil de schuldeiser de kans bieden om tegen de laagst mogelijke prijs tot een minnelijke oplossing met de schuldeiser te komen. Boek XIX van het Wetboek van economisch recht, dat sinds kort van kracht is, heeft de bedoeling de schuldenaar te beschermen door de manier te reglementeren waarop de schuldeiser in het kader van deze minnelijke invordering tewerk mag gaan, en door de kosten te beperken die in het geval van een niet-betaling kunnen worden geëist.

Zo legt boek XIX met name **wettelijke plafonds** vast voor het bedrag van de **vrijwaringsclausule** die alle kosten van een minnelijke schikking zouden moeten dekken die een onderneming in geval van niet-betaling kan opeisen.

Het is een goede zaak dat die plafonds zijn ingevoerd. Maar enerzijds liggen ze wat ons betreft nog te hoog en zijn de vaste tarieven niet helder geformuleerd. Anderzijds (en dit is vooral belangrijk voor relatief bescheiden vorderingen en voor kleine ondernemingen) houden ze geen rekening met de echte kosten, met name de frankeringskosten bij de ‘klassieke’ correspondentie per post.

Om een ‘sneeuwbaaleffect’ van de schulden tegen te gaan is het Observatorium ook van mening dat de **aanrekeningsregels voor de betalingen** moeten worden aangepast door te bepalen dat elke betaling door de schuldenaar eerst van het kapitaal, dan van de intresten en pas in laatste

instantie van de kosten moet worden afgetrokken⁷. Met deze regel kan worden voorkomen dat een schuld blijft stijgen omdat een maandelijkse afbetaling amper de intresten op de verschuldigde hoofdsom dekt.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- de plafonds voor de schuldvorderingskosten⁸ naar beneden bijstellen, zowel voor de forfaitaire schadevergoeding als voor de rentevoeten voor consumenten die een schuld te laat betalen;
- de aanrekeningsregels voor de betalingen aanpassen door te bepalen dat elke gedeeltelijke betaling eerst van de hoofdsom, dan van de intresten en pas in laatste instantie van de kosten moet worden afgetrokken.

Voor verdere ontwikkelingen verwijzen we naar de [aanbevelingen die zijn uitgewerkt in samenwerking met andere organisaties die strijden tegen overmatige schulden en armoede](#).

b. Gerechtelijke invordering

Een gerechtelijke invordering heeft tot doel de betaling van een schuld op grond van een executoriale titel te bekomen. Hiervoor mag indien nodig zelfs de openbare macht worden ingezet. Dit is een van de exclusieve bevoegdheden van de gerechtsdeurwaarders. Het overgaan tot een gerechtelijke invordering houdt met name de uitvoering van beslagen in. Die brengen aanzienlijke kosten voor de schuldenaar met zich mee.

Bovendien zijn de **tarieven voor de deurwaardersakten** vaag en complex⁹. Alleen het wettelijke tarief is officieel in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Het bijkomende tarief, het vademecum, de omzendsbrieven, de richtlijnen en de reglementering worden door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders uitgevaardigd.

Het wettelijke tarief is niet transparant of helder en is eigenlijk verouderd. Het honoreert taken van de gerechtsdeurwaarder die intussen volledig geautomatiseerd of gedigitaliseerd zijn. De bedragen zijn niet in verhouding met de vereiste tijd en/of reflectie.

Voor bepaalde interventies is het niet zozeer de tarifiering die varieert, maar wel de frequentie van de facturen. Als de schuldenaar een consument is, zouden de totale uitvoeringskosten van de schuldeiser een **jaarlijks forfaitair** bedrag niet mogen overschrijden, tenzij het vermogen van de schuldenaar die in bepaalde omstandigheden rechtvaardigen. Een alternatief zou zijn om

⁷ Zoals dit al het geval is met consumptiekredieten na de opzegging (art. VII 106 WER).

⁸ Bepaald in artikel XIX.4 van het Wetboek van economisch recht.

⁹ De tarifiering van de handelingen van gerechtsdeurwaarders wordt als volgt vastgelegd:

1° Het wettelijke tarief zoals bepaald in een gepubliceerd Koninklijk Besluit van 30 november 1976;

2° Het vademecum (opgesteld door de Nationale Kamer, die het KB van 1976 uitlegt en interpreteert) ;

3° Het bijkomende tarief (ook wel paralegaal genoemd) en het bijbehorende vademecum die allebei door de Nationale Kamer zijn opgesteld;

4° De omzendsbrieven, richtlijnen en reglementen opgesteld door de Nationale Kamer;

5° De deontologische code die door de Nationale Kamer is opgesteld.

een **maximum aantal interventies** in het kader van een gerechtelijke invordering vast te leggen die de schuldeiser per jaar mag aanrekenen.

Bovendien bestaat er geen enkele efficiënte oplossing voor personen die ‘insolvent’ zijn: noch de collectieve schuldenregeling, noch de minnelijke schuldbemiddeling bieden een oplossing voor overmatige schulden omdat de schuldenaar zijn schulden amper kan aflossen. De gerechtsdeurwaarder moet een solvabiliteitsonderzoek instellen en van de invordering afzien indien de schuldenaar insolvent is. Zelfs in geval van bewezen insolventie (leefloon, sociale huisvesting...) is de schuldenaar in de praktijk nooit beschermd tegen een zogenaamd pressiebeslag.

Wij pleiten ervoor om een **insolventiebericht** op te nemen in het Centraal bestand van berichten van beslag (CBB). Een dergelijk bericht bevestigt het vermoeden dat de betreffende persoon geen inkomsten heeft en geen enkel roerend of onroerend goed heeft dat in beslag kan worden genomen.

En als de gerechtsdeurwaarder bij een roerend beslag merkt dat het adres in het nationaal register niet klopt of als er geen enkel goed aanwezig is waarvan de verkoop de uitvoeringskosten en de schuld zou kunnen dekken, dan moet hij een pv van onvermogen opstellen dat ook geldt voor andere deurwaarders die op hun beurt een beslag willen uitvoeren.

In de praktijk zijn gerechtsdeurwaarders terughoudend om dergelijke pv's van onvermogen op te stellen.

De wet moet de minimumwaarde vastleggen van de goederen die vatbaar zijn voor beslag, voor er ook echt beslag op mag worden gelegd. Deze waarde moet minstens de uitvoeringskosten en een deel van de schuld dekken. Als de goederen die minimumwaarde niet halen, mag de gerechtsdeurwaarder er geen beslag op leggen en moet hij een pv van onvermogen opstellen dat in het CBB wordt vermeld.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- De kosten beperken die een gerechtelijke invordering met zich meebrengen door:
 - de tarifiering voor de akten die de gerechtsdeurwaarders stellen, volledig herzien en naar beneden bijstellen;
 - het aantal uitvoeringsakten beperken die in één invorderingsdossier kunnen worden gesteld;
- Overbodige invorderingsmaatregelen ten laste van onvermogenende personen voorkomen door:
 - een insolventiebericht in het Centraal bestand van berichten van beslag op te nemen en hiervoor wettelijke criteria vast te leggen;
 - het PV van onvermogen bij een roerend beslag verplicht maken wanneer de waarde van de goederen de procedurekosten niet dekt en een deel van de schuld er niet mee kan worden terugbetaald.

Voor verdere ontwikkelingen verwijzen we naar de [aanbevelingen die zijn uitgewerkt in samenwerking met andere organisaties die strijden tegen overmatige schulden en armoede.](#)

4

De minnelijke schuldbemiddeling verbeteren

Een schuldenaar in financiële moeilijkheden kan een beroep doen op een schuldbemiddelingsdienst om hem te helpen bij de onderhandelingen met de schuldeisers over een aflossingsplan. Deze diensten bewijzen hun expertise en hun efficiëntie al ruim dertig jaar. Er is echter geen specifiek statuut voor de bemiddelaar, noch is bepaald wat zijn minimale opdrachten zijn, noch is er een (opschortende) termijn vastgelegd waarbinnen de schuldsituatie van het gezin kan worden geëvalueerd. De tussenkomst van de bemiddelaar heeft geen enkel juridisch gevolg voor de schuldeiser of de schuldenaar: de invorderingsstappen en de kosten en intresten blijven lopen zodat de bemiddelaar de situatie niet kan 'stilleggen'.

Zonder een nieuwe procedure te willen ontwikkelen, die de schuldenaar nog meer in verwarring brengt over de al bestaande wetgevende mogelijkheden, is het cruciaal dat het **statuut, de opdrachten, de bevoegdheden en de verplichtingen** van de bemiddelaar, de schuldenaar en de schuldeisers bij wet worden vastgelegd.

Bovendien zou de bemiddelaar, indien hij het nodig acht voor een goed beheer van bepaalde dossiers en met de expliciete en schriftelijke goedkeuring van de schuldenaar, gemachtigd moeten kunnen worden om een **bericht van minnelijke bemiddeling** op te stellen. Dat zou dan door de bemiddelaar zelf in het Centrale bestand van berichten van beslag (CBB) moeten worden geregistreerd. Op die manier zou de schuldenaar kunnen genieten van een **opschorting** van meerdere maanden (minstens vier maanden) waarbij de vervolging wordt uitgesteld en nieuwe uitvoeringsmaatregelen verboden zijn (zowel degene die een uitvoering in natura nastreven als degene die de betaling van een geldsom nastreven). Als tegenwicht zou het bericht van bemiddeling dan een reden tot schorsing van de verjaring vormen.

Indien het niet tot een akkoord komt met een of meerdere schuldeisers over het geformuleerde voorstel of indien er geen antwoord komt, zou de bemiddelaar op vraag van de schuldenaar en enkel in bepaalde dossiers, de rechter moeten kunnen verzoeken om **het plan op te leggen** aan de afwijzende schuldeiser(s). De rechter kan zo meteen ook de redelijke inhoud van het voorstel van de schuldbemiddelaar beoordelen.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- het statuut en de opdrachten, de bevoegdheden en de verplichtingen van de bemiddelaar, van de schuldenaar en van de schuldeisers wettelijk vastleggen.
- de bestaande bemiddeling bij minnelijke invorderingen versterken (zonder een nieuwe procedure te creëren), met name door:
 - een uitstel in te voeren dat de schuldeisers verplicht om een invordering voor een bepaalde periode op te schorten, op voorwaarde dat de schuldenaar dit wenst en enkel in bepaalde gevallen,;
 - een magistraat de mogelijkheid te geven om een 'minnelijke' regeling aan de schuldeisers op te leggen die een redelijk terugbetalingsvoorstel weigeren te aanvaarden, op voorwaarde dat de schuldenaar dit wenst en enkel in bepaalde gevallen,.

Voor verdere ontwikkelingen verwijzen we naar de [aanbevelingen die zijn uitgewerkt in samenwerking met andere organisaties die strijden tegen overmatige schulden en armoede](#).

5

De procedure van collectieve schuldenregeling verbeteren

De collectieve schuldenregeling is een gerechtelijke procedure met als doel de financiële situatie van een schuldenaar te herstellen door hem in de mate van het mogelijke de kans te geven om zijn schulden af te lossen en hem tegelijk te garanderen dat zijn gezin een leven kan leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid¹⁰.

Volgens de cijfers van het recentste statistische verslag van de Nationale Bank lopen meer dan 60% van de minnelijke plannen en 47% van de gerechtelijke plannen tussen zes en negen jaar¹¹. Een dergelijke termijn lijkt ons niet conform met de doelstellingen van de wet, met name de wet die de schuldenaars een nieuwe start wil geven. Daarnaast kunnen we de kosten en de sociale impact van de duur van de procedure niet negeren.

Wij pleiten ervoor dat de totale **duur** (van de toelaatbaarheid tot het einde van het minnelijke of gerechtelijke plan) niet meer dan vijf jaar bedraagt. De schuldenaar zou echter de mogelijkheid behouden om een langere termijn te vragen om zo een deel van zijn vermogen te beschermen.

Een andere vaststelling die er regelmatig toe leidt dat deze procedure mislukt of wordt opgegeven, is dat bepaalde personen een collectieve schuldenregeling introduceren en daarbij vergeten wat hun rechten, maar vooral ook wat hun **plichten** zijn. Over het algemeen worden mensen die niet volledig zijn ingelicht of die niet helemaal hebben begrepen wat de gevolgen van de procedure zijn, geconfronteerd met talloze problemen, wat tot spanningen en botsingen met de bemiddelaar leidt... Soms zorgt dit er zelfs voor dat de procedure na meerdere jaren alsnog afspringt. En dan zijn die mensen opnieuw bij af.

Hoewel het Gerechtelijk Wetboek de rechter de mogelijkheid biedt, ofwel ambtshalve, ofwel op verzoek van een belanghebbende, om **de schuldbemiddelaar te vervangen** als dit absoluut noodzakelijk is, is er geen enkele sanctie opgenomen indien de schuldbemiddelaar zijn wettelijke verplichtingen niet nakomt. Wie er de rechtspraak op naslaat, zal vaststellen dat het uiterst zelden gebeurt dat een rechter een bemiddelaar vervangt. Het lijkt ons absoluut noodzakelijk dat wordt vastgelegd in welke gevallen een dergelijke vervanging in overweging moet worden genomen.

Tot slot: Het Centraal Register van Collectieve Schuldenregelingen (kortweg **JustRestart**) is sinds 2 november 2023 operationeel. Deze gegevensbank, die het beheer, de follow-up en de behandeling van CSR-procedures mogelijk maakt, verzamelt alle stukken en alle gegevens die relevant zijn voor een dossier. Het Observatorium vindt het belangrijk dat de gegevens kunnen worden gebruikt voor onderzoek, statistische analyses en de oriëntering van het overheidsbeleid, vooral dan wat het voorkomen van overmatige schulden en het hervallen in schulden betreft.

¹⁰ G.W., art. 1675/3.

¹¹ NBB, 2024, [Statistieken 2023 van de Centrale voor kredieten aan particulieren](#), NBB, Brussel, p. 48.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- de duur van de collectieve schuldenregeling inkorten en de voorwaarden versoepelen om van een volledige kwijtschelding te kunnen genieten;
- de schuldenaar en zijn gezin een bemiddelingsvergoeding garanderen zodat zij fatsoenlijk kunnen leven;
- de schuldenaar tijdens de procedure beter inlichten over zijn rechten en plichten en een efficiënte en snelle procedure invoeren om conflicten tussen de schuldenaar en zijn gerechtelijke bemiddelaar te regelen;
- de gegevens van JustRestart ophalen en analyseren voor statistisch onderzoek en andere onderzoeksdoeleinden en om het overheidsbeleid te sturen.

6

Het consumentenkrediet en het hypothecair krediet verbeteren

Consumentenkredietcontracten worden geregeld door de onverbrekelijkheidsregel¹². Dit principe staat een kredietverstrekker niet toe om elementen van het contract aan te passen, of het nu gaat om het maandelijkse bedrag of de duur van het krediet. Om dat te doen moet hij een nieuw contract afsluiten met respect voor de wettelijke vormvoorschriften en de precontractuele fase opgelegd door de bepalingen van het Wetboek van economisch recht.

Dit principe, dat bedoeld is om de consument te beschermen, wordt echter een probleem als die consument betalingsmoeilijkheden krijgt, maar vooral ook wanneer het van belang is dat op zulke problemen wordt **geanticipeerd**. Het Observatorium vindt dat de wetgeving moet worden aangepast zodat de kredietverstrekker kan afwijken van dit principe en mag ingrijpen op vraag van de consument zodat de maandelijkse betalingen kunnen worden aangepast nog voor er betalingsproblemen ontstaan.

De regels die op dit ogenblik van toepassing zijn als iemand zijn betalingsverplichtingen niet nakomt en het contract wordt verbroken, blijken trouwens bijzonder streng voor de consument. Het Observatorium vraagt om de toepassingsvoorwaarden van de **ontbindende voorwaarde** in geval van niet-betaling te herzien¹³. Vooral een verhoging van **het aantal maandelijkse afbetalingen** voordat iemand in gebreke kan worden gesteld (op dit ogenblik zijn dat er minstens twee) zou een goed idee zijn, maar ook een verlenging van de **regularisatietermijn** (op dit ogenblik één maand) na het versturen van de ingebrekestelling zou een stap in de goede richting zijn.

Het is uiterst belangrijk dat een oplossing in der minne altijd voorrang krijgt. Dit kan door de verplichting op te leggen dat er eerst over een afbetalingsplan moet worden onderhandeld voor het contract kan worden opgezegd.

¹² Art. VII. 86, §2 WER.

¹³ Door een wijziging van artikel VII.105, 1° van het Wetboek van economisch recht.

Komt er geen regularisatie of onderhandeld betalingsplan, dan zou de kredietgever verplicht moeten worden om de consument een schrijven te sturen waarmee hij bevestigt dat het contract inderdaad wordt ontbonden.

De **schuldverschikking** is een gangbaar kredietproduct. Toch is het nergens wettelijk omschreven en heeft het geen enkel specifiek juridisch kader¹⁴. Nochtans kan een schuldschikking worden afgeleid uit de gegevens die in het nieuwe BECRIS-systeem¹⁵ van de Belgische Nationale Bank worden geregistreerd. Om te voorkomen dat dit product de leners in financiële moeilijkheden brengt, moet dit kunnen worden gemonitord. De overgang naar BECRIS is in die zin dan ook een mogelijkheid die moet worden gebruikt.

Het Observatorium vindt het heel belangrijk dat de **aanrekeningsregel** voor betalingen, zoals bepaald in het Wetboek van economisch recht, in elke betalingssituatie wordt toegepast bij de ontbinding van een consumentenkredietcontract¹⁶.

Tot slot nog dit: Wanneer de kredietverstrekker (lang) wacht om zijn schuld in te vorderen (om welke reden dan ook), kunnen de aangerekende verwijlrenten hoog oplopen. In bepaalde situaties stellen we zelfs vast dat, omdat er zo veel tijd overheen gaat, het bedrag van de geëiste intresten gelijk of zelfs hoger is dan het resterende saldo van de hoofdsom. De **verjaringstermijn** van tien jaar op de hoofdsom en vijf jaar op de intresten is daarom te lang en zou moeten worden teruggebracht tot twee jaar voor de intresten en vijf jaar voor het kapitaal.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt de volgende punten belangrijk:

- *Consumentenkrediet:*
 - het principe wijzigen dat consumentenkredietcontracten nooit kunnen worden aangepast en de schuldeiser de mogelijkheid bieden om de verschuldigde maandelijkse betalingen op verzoek van de consument aan te passen nog voor er sprake is van betalingsproblemen;
 - het wettelijk kader voor de niet-betaling herzien waardoor er een einde komt aan het contract (ontbinding);
 - in het raam van de migratie van CKP naar BECRIS de hergroepering van kredieten monitoren om ervoor te zorgen dat dit product leners geen problemen bezorgt.

¹⁴ Met voorbehoud van artikel VII.69 en VII.77 en volgende van het Wetboek van economisch recht die de verplichtingen reglementeren die de kredietverstrekker heeft op het vlak van informatieverstrekking, het verzamelen van inlichtingen, het inschatten van de solvabiliteit en het verplicht advies.

¹⁵ “BECRIS is het geïntegreerde systeem voor de verzameling van kredietgegevens dat door de Nationale Bank van België (NBB) is opgezet om te beantwoorden aan:

- de vereisten en standards die zijn gedefinieerd door de Europese Centrale Bank (ECB) in het kader van de AnaCredit-verordening en,

- de wettelijke opdrachten toevertrouwd aan de NBB met betrekking tot het verzamelen en delen van informatie over kredieten toegekend aan rechtspersonen en natuurlijke personen.

Het brengt de gegevens samen die zijn verzameld in het kader van het Register van kredieten aan ondernemingen (RKO) en de Centrale voor kredieten aan particulieren (CKP).”

Bron: https://www.nbb.be/doc/cr/ccp/becris_quickguide_nl.pdf

¹⁶ Art. VII. 106 WER: ‘Bij opzegging van de overeenkomst moet iedere betaling eerst toegerekend worden op het verschuldigd blijvende saldo en de totale kosten van het krediet en vervolgens op de nalatigheidsinteressen of andere kosten.’

- *Hypothecair krediet / consumentenkrediet:*
 - de aanrekeningsregel, zoals bepaald in het Wetboek van economisch recht, in geval van ontbinding van het kredietcontract omzetten in een algemene toepassingsregel voor elke betaling, zelfs als er geen opzegging is gebeurd;
 - de verjaringstermijn voor schulden inkorten tot vijf jaar voor het kapitaal en twee jaar voor de intresten.

7

Ervoor zorgen dat er elk jaar (in dezelfde periode) vergelijkbare, actuele en geaggregeerde gegevens over (problematische) schulden van de particulieren voor de belangrijkste budgetposten beschikbaar zijn

In België zijn er verschillende gegevensbanken met informatie over de schulden van gezinnen voor de verschillende budgetposten. Met die gegevens kunnen we jaarlijks een gedeeltelijk beeld krijgen van de financiële problemen van de bevolking¹⁷.

We vermelden met name :

- de Centrale voor kredieten aan particulieren (CKP), die kredietschulden inventariseert;
- de Cwape, de VREG, BRUGEL met gegevens over schulden bij gas- en elektriciteitsbedrijven;
- Aquawal, Vlaamse Milieumaatschappij, Vivaqua met gegevens over schulden bij waterbedrijven;
- de FOD Financiën met gegevens over de DAVO en belastingschulden.

Maar deze statistieken zijn soms moeilijk **te vergelijken**. Een voorbeeld: de Cwape geeft de gemiddelde schuld van de klanten aan terwijl BRUGEL gegevens opgeeft in verband met het aantal dossiers per schuldenschijf (gas en elektriciteit inbegrepen).

Bovendien is er geen **openbare** informatie beschikbaar over andere budgetposten, zoals schulden bij telecombedrijven en schulden in de gezondheidszorg. Het Observatorium en de SAM doen wel degelijk onderzoek naar de aard van de frequentste schulden in schuldbeïndelingsdossiers, maar die gegevens betreffen een specifiek publiek dat al met zware financiële problemen zit en hulp heeft gevraagd¹⁸.

Op basis van deze twee vaststellingen is het dus moeilijk om de problematische schuldenlast van de Belgische gezinnen te monitoren. Het is ook lastig om de gegevens te **updaten**: sommige

¹⁷ Dehon E., 2024, *Prévention et traitement du surendettement en Wallonie. Rapport d'évaluation. 2022-2023*, Observatorium Krediet en Schuldenlast, p.13-16.

¹⁸ Gezinnen met een problematische schuldenlast durven trouwens niet altijd aan te kloppen bij de hulpdiensten. Zie Dehon E. en Jeanmart C., 2022, *"Où sont les surendettés ?" Analyse du faible recours à la médiation de dettes amiable ou judiciaire en période de crise en Belgique*, Observatorium Krediet en Schuldenlast.

gegevens worden regelmatig gepubliceerd en hebben betrekking op het voorgaande jaar of het vorige trimester, andere worden jaarlijks gepubliceerd en lopen enkele jaren achter.

De opeenvolgende crisissen hebben nochtans aangetoond dat **betrouwbare, geaggregeerde** en actuele gegevens noodzakelijk zijn om gepaste en gerichte maatregelen te nemen.

Het is van cruciaal belang dat de geregistreerde gegevens **coherent** zijn en dat de definities van de gebruikte terminologie en van de gemeenschappelijke sociaal-economische indicatoren verwant zijn.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt het belangrijk dat er minstens elk jaar (in dezelfde periode) vergelijkbare, geaggregeerde en actuele gegevens over de (problematische) schulden van de particulieren voor de belangrijkste budgetposten beschikbaar zijn.

8

Ervoor zorgen dat de overheid een onafhankelijk organisme ter beschikking krijgt dat advies kan geven bij de ontwikkeling en de evaluatie van het beleid inzake financiële diensten, schulden en te veel schulden

Hiervoor zijn het onderzoek naar en de publicatie van juridische, sociaal-economische en statistische studies op het gebied van financiële diensten en de aanpak van overmatige schulden van het grootste belang. De kennis en de verspreiding van de staat en de evolutie van de rechtspraak in deze materies zijn maar enkele voorbeelden.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt het belangrijk dat de federale financiering van het Observatorium Krediet en Schuldenlast wordt hersteld. Die werd twaalf jaar toegekend aan deze onafhankelijke instelling die zich bezighoudt met studies en onderzoeken naar de federale materies krediet, financiële diensten aan particulieren en een te hoge schuldenlast.

**Op regionaal
niveau**

1

Een kader creëren voor budgetbegeleiding en budgetbeheer (statuut, opdrachten, bevoegdheden en verplichtingen), er specifieke financiële middelen en human resources in opnemen en de burger een actuele lijst ter beschikking stellen van de diensten die deze hulp aanbieden

Budgetbegeleiding en –beheer zijn een vorm van tijdelijke sociale hulp met de bedoeling mensen inzicht te geven in hoe een budget werkt en hoe je het kunt doen aangroeien zodat ze weer zelfstandig hun financiële middelen kunnen beheren. Hierbij gaat het niet alleen om de objectieve aspecten van een budget (cijfers, betalingsbewijzen), maar ook om vragen over wat de waarde van geld of het stellen van prioriteiten bij betalingen is... Ze worden aangeboden door OCMW's, vzw's...

Ze kunnen een hulpmiddel zijn voor gezinnen die bepaalde geld- of beheerproblemen hebben, maar ze kunnen ook samen met een minnelijke of gerechtelijke bemiddeling worden aangeboden.

Bij budgetbegeleiding wordt de betreffende persoon begeleid zodat hij zijn budget beter kan beheren en op die manier zijn levensomstandigheden en zijn welzijn kan verbeteren.

Bij budgetbeheer wordt een bankrekening op naam van de gebruiker geopend die gezamenlijk wordt beheerd. Het is de bedoeling dat de betreffende persoon financiële operaties uitvoert zoals betalingen of stortingen voor lopende kosten zonder dat er nieuwe schulden ontstaan. Het gaat zeker niet om een vorm van financiële voogdij; het is de bedoeling dat de persoon wordt begeleid, verantwoordelijk gemaakt en gemotiveerd zodat hij zelfstandig kan functioneren.

Budgetbegeleiding en -beheer zijn niet wettelijk **omkaderd**. Ze krijgen geen enkele specifieke **subsidie**. In Wallonië bestaat er geen enkel register dat deze diensten inventariseert zodat de burger weet tot wie hij zich moet richten om specifieke hulp te krijgen. Begeleiding en beheer aanbieden vraagt veel werk dat een specifieke expertise vereist en dat de organiserende diensten veel tijd kost.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt deze punten belangrijk:

- versterking van de diensten die budgetbegeleiding en -beheer aanbieden door enerzijds hun **statuut**, hun **opdrachten**, **bevoegdheden** en **plichten** van de sociaal werker en de begunstigde wettelijk vast te leggen, en anderzijds door hen specifieke financiële middelen en human resources toe te kennen;
- de burger een actuele lijst ter beschikking stellen van de diensten die deze hulp aanbieden.

2

De schuldbemiddelingsdiensten voldoende middelen toekennen, met name door de dossiers te herwaarderen die nu geen subsidies krijgen

Het Waals Gewest subsidieert onder bepaalde omstandigheden instellingen die bevoegd zijn om aan schuldbemiddeling te doen en die een aanvraag indienen¹⁹. Deze financiering hangt gedeeltelijk af van de dienstverlening. Er wordt ook een forfaitair bedrag per dossier toegekend, op basis van bepaalde criteria.

Maar de bemiddelaars steken ook tijd in dossiers die niet aan deze criteria voldoen. Zo zijn er gezinnen die zich een of twee keer aanbieden en vervolgens afhaken, een trend die we de laatste twee jaar vaker zien. Andere gezinnen vragen de bemiddelaars een paar keer om advies, maar beginnen niet aan de bemiddeling. Dit informatieve werk en de geleverde inspanningen worden niet vergoed, maar kosten wel tijd.

Aanbevelingen

Het Observatorium vindt het belangrijk dat de schuldbemiddelingsdiensten voldoende middelen krijgen, met name door ook dossiers te ondersteunen die nu zijn uitgesloten, maar die wel veel werk vragen (vragen om inlichtingen, voorbereidend werk zonder dat de schuldbemiddeling wordt opgestart...).

¹⁹ Observatorium Krediet en Schuldenlast, 2024, Handleiding Schuldbemiddeling, p. 58 e.v.

Observatorium Krediet en Schuldenlast vzw

Adres: Château de Cartier, Place du Perron, 38, 6030 Marchienne-au-Pont

Tel.: 071/33.12.59 - **Fax:** 071/32.25.00

Mail: info@observatoire-credit.be

Website: <http://www.observatoire-credit.be>

Ond. nr.: 0452.320.403 – RPR Henegouwen (afd. Charleroi)

IBAN : BE91 0682 4452 2576

Verantwoordelijk uitgever: Vincent MAGNEE